

*Швардак Маріанна Василівна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки
дошкільної та початкової освіти,
Ярошук О.І.,
магістр спеціальності «Початкова освіта»,
Мукачівський державний університет*

НАСТУПНІСТЬ МІЖ ДОШКІЛЬНОЮ ТА ПОЧАТКОВОЮ ЛАНКАМИ ОСВІТИ ЯК ПЕРСПЕКТИВА РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Розвиток творчого потенціалу особистості є одним із актуальних завдань сучасного суспільства, успішно реалізувати яке можна через наступність між дошкільною та початковою ланками освіти.

Відомо, що молодший шкільний вік є сприятливим періодом для розвитку творчих здібностей, адже саме в цьому віці дитина вперше усвідомлює зв'язок між нею і навколишніми, починає орієнтуватися в громадських мотивах поведінки, моральних оцінках, значущості конфліктних ситуацій. Відповідно, можемо говорити про те, що в цьому віці формування особистості набуває уже свідомої форми. Якщо в дошкільному віці провідною діяльністю була гра, то в молодшому шкільному – навчання – еквівалент трудової діяльності.

У молодшому шкільному віці вперше відбувається поділ гри і праці, тобто діяльності, здійснюваної заради задоволення, яке отримує дитина в процесі самої діяльності та діяльності, спрямованої на досягнення об'єктивно значущого і соціально оцінюваного результату. Це розмежування гри і праці, в тому числі і навчальної праці, є важливою особливістю шкільного віку.

Рівень творчості дітей молодшого шкільного віку, як правило, залежить від тих навичок, яких дитина дошкільного віку набула в іграх, спілкуванні з оточуючими, продуктивних видах діяльності. Тому індивідуальні відмінності дітей, які спостерігає вчитель першого класу, вже досить значні. Кожний погляд на творчість дітей дошкільного віку, порівняно з шкільним, дає всі підстави стверджувати про значне згасання творчих можливостей школярів по відношенню до дошкільників. Дійсно, потрапивши до школи, дитина значною мірою втрачає ту свободу, яка дозволена, це по-перше; а по-друге, у школі дещо втрачається можливість для ігрової діяльності дітей, фантазування, особистого пізнання світу тощо. Шкільне навчання обмежує її час. Більшу частину його дитина мусить витратити на навчання. Отже, для більшості дітей творчість і творче мислення змінюються шаблонним вивченням навчальних предметів. Однак, указані обмеження не позбавляють дитину творчості, вони лише дещо її стримують. Творчість дітей у шкільному віці може набувати таких своїх проявів, які не завжди є зрозумілими для вчителя: учні, які мають високий творчий потенціал, протистоять суворій дисципліні, конформізму, вони схильні до незалежності, мають підвищене почуття гумору і гостріше реагують на несправедливість. Такі діти не сприймають суворо регламентованих занять, які повторюються і навіюють нудьгу. Але водночас, вони напрочуд допитливі та інтелектуально активні.

Дитина високої творчої спрямованості здатна з головою поринути в те, що її цікавить, вона дуже винахідлива в образотворчій діяльності, іграх, використанні різних матеріалів, висловлює багато різних міркувань з приводу конкретної ситуації, здатна по-новому підійти до розв'язання певної проблеми. Творча дитина, як правило, енергійна, дотепна, відрізняється розвиненою пам'яттю і виявляє значну самостійність у думках і поведінці.

Вік від 6 до 7 років вважається у віковій психології надзвичайно важливим у плані появи психологічних новоутворень, що дозволяють дитині перейти на новий етап вікового розвитку, тобто стати молодшим школярем, оволодіти новим видом провідної діяльності - навчанням. Пізнавальна діяльність мотивується допитливістю і бажанням спілкуватися з

розумними людьми, тому основним завданням є формування пізнавального мотиву засобами предметів. Принцип систематичної роботи над розвитком усіх учнів стає особливо значущий при роботі з 6-річними дітьми.

Відмітна ознака творчої діяльності дітей молодшого шкільного віку - суб'єктивна новизна продукту діяльності. За своїм об'єктивним значенням «відкриття» дитини може бути і новим, незвичним, але, в той же час, виконуватися за вказівкою вчителя, за його задумом, з його допомогою, а тому не бути творчістю. І в той же час дитина може запропонувати таке рішення, яке вже відоме, використовувалося на практиці, але додумалася вона до нього самостійно, не копіюючи відоме. У цьому випадку ми маємо справу з творчим процесом, заснованим на здогадці, інтуїції, самостійному мисленні учня. Тут важливий сам психологічний механізм діяльності, в якій формується вміння вирішувати нешаблонні, нестандартні задачі. Успішне формування в молодших школярів творчого мислення можливе лише на основі врахування педагогом основних особливостей дитячої творчості та рішення центральних завдань у розвитку творчого мислення.

Головним чинником, що визначає творче мислення дитини, є її досвід: творча діяльність уяви знаходиться в прямій залежності від багатства і різноманітності минулого досвіду людини. Звідси випливає і перше найважливіше завдання у формуванні творчого мислення молодших школярів. Для того, щоб сформувати в учнів вміння творчо вирішувати поставлені перед ними завдання, необхідно перш за все подбати про розвиток у них широкого кругозору, про створення реальної почуттєвої основи для уяви. Розвиток творчих здібностей невіддільний від формування виконавських умінь і навичок. Чим різнобічні і досконаліші вміння і навички учнів, тим багатша їхня фантазія, реальніші їхні задуми, тим більш складні завдання виконують діти.

Психологами встановлено, що розвиток мислення людини невіддільний від розвитку її мови. Тому найважливіше завдання в розвитку творчого мислення учнів - навчання їх вмінню словесно описувати способи вирішення завдань, розповідати про прийоми роботи, називати основні елементи задачі, зображувати й читати її графічні зображення. Засвоєння учнями необхідного словникового запасу дуже важливо для формування і розвитку в них внутрішнього плану дії. При будь-якому творчому процесі завдання вирішується спочатку в розумі, а потім переноситься в зовнішній план.

Значення уяви в молодшому шкільному віці є вищою і необхідною здатністю людини. Разом з тим, саме ця здатність потребує особливої турботи в плані розвитку. А розвивається уява особливо інтенсивно у віці від 5 до 15 років. І якщо в цей період уяву спеціально не розвивати, в подальшому настає швидке зниження активності цієї функції. Разом зі зменшенням здатності людини фантазувати збіднюється особистість, знижуються можливості творчого мислення, гасне інтерес до мистецтва, науки і т.д.

Молодші школярі велику частину своєї активної діяльності здійснюють через уяви. Їх ігри - плід буйної роботи фантазії, вони із захопленням займаються творчою діяльністю. Психологічною основою останньої також є творча уява. Коли в процесі навчання діти стикаються з необхідністю усвідомити абстрактний матеріал і їм потрібні аналогії, опори при нестачі життєвого досвіду, на допомогу дитині теж приходять уяви. Таким чином, роль уяви в психічному розвитку велика.

Однак, фантазія, як і будь-яка форма психічного відображення, повинна мати позитивний напрямок розвитку. Вона повинна сприяти кращому саморозкриттю і самовдосконаленню особистості, а не переростати в пасивну мрійливість, заміну реального життя мріями. Для виконання цього завдання необхідно допомагати дитині використовувати свої можливості уяви в напрямі прогресивного саморозвитку, для активізації пізнавальної діяльності школярів, зокрема розвитку теоретичного, абстрактного мислення, уваги, мови і в цілому творчості.

Діти молодшого шкільного віку дуже люблять займатися художньою творчістю. Вона дозволяє дитині в найбільш повній вільній формі розкрити свою особистість. Вся художня діяльність будується на уяві, творчому мисленні. Ці функції забезпечують дитині новий,

незвичний погляд на світ. Вони сприяють розвитку мислення, пам'яті, збагачують її індивідуальний життєвий досвід.

Для розвитку дитини дуже важливо формування багатьох інтересів. Слід зазначити, що для школяра взагалі характерно пізнавальне ставлення до світу. Така цікава спрямованість має об'єктивну доцільність. Інтерес до всього розширює життєвий досвід дитини, знайомить її з різними видами діяльності, активізує її здібності. Діти, на відміну від дорослих, здатні виявляти себе в художній діяльності. Вони із задоволенням виступають на сцені, беруть участь у концертах, конкурсах, виставках і вікторинах. Розвинена здатність уяви, типова для дітей молодшого шкільного віку, поступово втрачає свою діяльність у міру збільшення віку.

Дитина молодшого шкільного віку в умовах виховання і навчання починає займати нове місце в системі доступних їй суспільних відносин. Це пов'язано, насамперед, з початком навчання в школі, яка накладає на дитину певні суспільні обов'язки, що вимагають від неї свідомого і відповідального ставлення. Життя в організованому школою і вчителем колективі призводить до розвитку у неї складних соціальних почуттів і до практичного оволодіння найважливішими формами і правилами суспільної поведінки. Перехід до систематичного засвоєння знань у школі є фундаментальним фактом, що формує особистість молодшого школяра і поступово розбудовує його пізнавальні процеси. Діапазон творчих завдань, що вирішуються на початковому етапі навчання, надзвичайно широкий за складністю – від рішення головоломки, до винаходу нової машини або наукового відкриття, але суть їх одна: при їх вирішенні формується досвід творчості, знаходиться новий шлях або створюється щось нове. Ось тут-то і потрібні особливі якості розуму, такі, як спостережливість, вміння порівнювати і аналізувати, комбінувати, знаходити зв'язки і взаємозалежності, закономірності і т.д. все те, що в сукупності і складає творчі здібності. Творча діяльність є складною за своєю сутністю, доступна тільки людині. Відома "формула", яка підіймає завісу над таємницею народження творчого розуму: "Спочатку відкрити істину, відому багатьом, потім відкрити істину, відому деяким, і нарешті відкрити істину, нікому ще невідому". Мабуть, це і є шлях становлення творчої сторони інтелекту, шлях розвитку винахідницького таланта. Обов'язок вчителя початкових класів – допомогти дитині стати на цей шлях.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>